

Dejan Vuković „LUČA CRNOGORSKE DIPLOMATIJE
(prilog istoriji crnogorske diplomatije)“ Izdavač: Fakultet za crnogorski
jezik i književnost (FCJK) - Cetinje, 2021. godine

Nedavno je u izdanju Fakulteta za crnogorski jezik i književnost na Cetinju objavljena knjiga: „Luča crnogorske diplomatije – prilog istoriji crnogorske diplomatije”, *autora Dejana Vukovića*, direktora Direkcije za diplomatske privilegije i imunitete i saradnju sa dijasporom, dosadašnjeg direktora Direkcije za diplomatske privilegije i imunitete, legalizaciju i vizno-pasoške poslove, konzula u Generalnom konzulatu Crne Gore u Frankfurtu i diplomate u Ambasadi Crne Gore u Londonu. Napominjem da je autor objavio i knjigu „Londonski zapisi“, brojne tekstove i osvrite u dnevnim listovima i časopisu „Komuna“. Po obrazovnju je diplomirani pravnik, a završio je i Diplomatsku akademiju „Gavro Vuković“ (prva generacija diplomata).

Nadam se da neće zvučati akademski neodmereno, ishitreno, ili pak nametljivo, ako kažem da knjiga „Luča crnogorske diplomatije“ predstavlja svojevrsni vodič u savladavanju tajni diplomatije, ne samo polaznicima škole diplomatije „Gavro Vuković“ i kreatorima spoljne politike: karijernim i privremenim diplomatama Republike Crne Gore, već i šire. Pisana je s osloncem na savremenu teoriju i progresivnu praksu diplomati-

je razvijenih zemalja – perjanica drevne diplomatije, kao što je Francuska i druge zemlje, pozicionirajući pri tome Crnu Goru na globalnoj i regionalnoj diplomatskoj mapi sveta. Građeci – jačajući istovremeno njenu konkurentsku prepoznatljivost i diplomatske performanse.

U razvijanju teme, Vuković je išao postupno. Tematske celine su logično povezane i sadržajno osmišljene, tako da svaka tematska celina najavljuje narednu. Popis i opis ličnosti i događaja koji su predstavljali „izvidnicu“ za strategijsko osmišljavanje crnogorske diplomatije – let crnogorskog orla, oslikava s pozivom na Engleza Viljema Dentona, teologa sa Oksforda, koji tokom XIX stoljeća posjećuje Crnu Goru, divi se Crnogorcima, i slikovito ih opisuje: „Dosta teško da je moguće pričati o životu ovoga herojskog naroda, a da ne izgleda kao da ste zakoračili u domen romanse i tako začeli u svijesti čitaoca crv sumnje u pretjerivanje i u nevjerstvo... Država koja je samo mrlja boje na karti Evrope, sa stanovništvom u najboljem slučaju od tridesetak hiljada ljudi, žena i djece, koja je uspješno mogla da održi svoju samostalnost, u vrijeme kada su turski sultani bili najmoćniji i najveći osvajači, ču-

desna je kao i mnogi od sadržaja romanasi. A ipak je ukratko istorija Crne Gore“.

I da ne bi ovo zapažanje Viljema Dentona o Crnoj Gori i Crnogorcima ostalo u domenu romanse, ili, pak, usamljeno, bez „materijalnih“ dokaza, da doživljaj Viljema nije „privedenje“ već istinska težnja Crne Gore da njen orao uzleti visoko, promovišući Crnu Goru na međunarodno priznatom „nebu“, autor iznosi činjenice. U poglavlju „Državnički trijumf“, podseća na Petra II Petrović Njegoša, koji svojim umećem i diplomatskom aktivnošću uspeva da izdejstvuje potpisivanje Protokola o razgraničenju Crne Gore i Austrije (1841), iako Crna Gora nije bila međunarodno priznata, a Habzburška monarhija je u to vreme jedna od vodećih sila. Ili, kako to Vuković potkrepljuje – obrazlaže: „genijalnošću pjesničkog duha, koju Njegoš pretače u promišljenu, dostojanstvenu diplomatsku aktivnost“, (udarajući temelje crnogorske diplomatije, dodao S. Ć.). Vuković se u knjizi bavio i vizionarskom misijom knjaza Danila, državničkim odlikama knjaza Nikole, Berlinskim kongresom, Cetinjem kao slobodarskim gradom, Bečkim kongresom, tajnim misijama vojvode Gavra Vukovića koji rafiniranim stilom umešno krstari putevima zamršenih međunarodnih odnosa.

Crna Gora, iako mala, mereno aršinom katastarskog premera i brojem stanovnika, s jedne strane, ili, slikovito rečeno, kao kap vode u moru, ili, zrno pšenice u klasju evropske i svetske žitnice, s druge strane, poput jagode koja raste - sazreva u senci trnovog hlada, s kolena na koleno, prenosi čojstvo i junaštvo, i plete venac diplomatske umešnosti. Strategijom finog podešavanja i odmerenih koraka, vitezovi sa Orlovog krša klešu lovcenski kamen, oblikujući ga mudrošću i vizionarstvom u skladan detalj,

„kamenčić suverenosti“, koji će poput dragulja biti prepoznat od strane država utemeljivača diplomatije i ugrađen u mozaik te civilizacijske tekovine.

Knjaz i kralj, svojim vizionarstvom i mudrošću, prepoznaju da će džeferdare uskoro zameniti diplomatija kao vezivna nit, i zajednički imenitelj, svih različitosti, država, čije se prijateljstvo, overeno perom-diplomatskom notom, čuva ko Longinovo koplje sudbine – Sveti gral. Diplomatska umešnost trasira put ostalim oblicima saradnje na: ekonomskom, naučno-istraživačkom, kulturnom i drugim poljima.

Autor razvoj i stasavanje crnogorske diplomatije posmatra hronološki, ukazujući pri tome da se diplomatija ne gradi revolucionarnim već evolutivnim putem. Istina, istorija svetske diplomatije podseća nas i na povremeno „partnerstvo“ oružja i diplomatije, kao završnice rata. Što je i logično, ako se podsetimo da se rat ne okončava ratom, već pobedom diplomatije nad agresijom. S tim što džeferdare ne treba posmatrati kao „trajni“ predušlov za rađanje diplomatije, već ih treba posmatrati kao kosu u rukama kosca, koji treba da raskosi put vitezovima diplomatije.

U tom kontekstu, autor nam predstavlja vitezove crnogorske diplomatije, ostavljajući u amanet pokoljenjima poruku da ih ne zaborave: („Pokoljenja djela sude“ P.P.NJ). Ne umanjujući značaj ostalih diplomata, intelektualnih vitezova-diplomata vizionara, počasnno mesto pripalo je vojvodi (diplomati) Gavru Vukoviću. Prvom diplomiranom pravniku u Crnoj Gori – školovanom na Cetinju, u Nici i Beogradu, gde je i diplomirao na Visokoj školi – Liceju.

Rizikujući da mnoge diplomate zaboravim, istaći ću: vojvodu Stanka Radonjića, Mitra Bakića, Boža Petrovića...

Zapažena je i plejada uglednih, posleratnih diplomata-ambasadora, od kojih su neki poznati i potpisniku ovog prikaza. Da ih ne bih ponaosob izdvajao, spontano „reklamirao“, pomenuću Vladimira Rolovića, jugoslovenskog ambasadora u Švedskoj koji je ubijen 1971. Istine radi, dužan sam napomenuti da sam kao gimnazijalac – učenik Gimnazije „Tanasije Pejatović“ u Pljevljima, povodom tog događaja učestvovao u mirnim „protestima“ (šetnji), prkoseći ubicama, pesmom: *Crna Gora silno plače, Roloviću ko te smače... Smakoše te dve ustaše... Evo braće, evo tića, svetićemo Rolovića*. Kasnije na studijama, imao sam priliku da u okviru radionice iz predmeta *Kriminalistika* prisustvujem „pravnoj klinici“ *Ubistvo ambasadora Rolovića* koju je vodio uvaženi *prof. dr Vodinelić*. (Napominjem da nisam bio student prava već ekonomije, ali me je ova oblast interesovala).

Privodeći ovaj prikaz kraju, ističem da je knjiga Dejana Vukovića vredno naučno-istraživačko štivo. Kada kažem da ovu knjigu karakterišem kao naučno-istraživačko štivo, (da mi ne bi „zlonamerni“ čitaoci prigovorili: čime to argumentujem), evo i nekoliko argumenata: pažljivom čitaocu neće promaći činjenica da nas Dejan Vuković, svojim umećem, veštinom i diplomatskom nenaletljivošću vodi stazom mudrosti ka izgradnji humanijeg društva – društvu čovečnosti, gradeći „Hram čovečnosti“ za sve ljude bez obzira na njihove različitosti (naciju, veru, boju, kulturu, običaje...). Vezivna nit (temelj) tog „Hrama čovečnosti“ je pero umesto džeferdara, mudrost-odmerenost, blaga reč umesto jake, osmeh umesto nadmenosti, poštovati, ceniti tuđe, ali znati šta je tvoje (čuvaj svoje, u moje ne diraj)... Sve zastave država koje su spremne da grade diplomatski lanac, neka se leprša-

ju na jarbolu, ispred „Hrama čovečnosti - hrama mudrosti“. Poštuj ih. Rukovodi se načelom „mi ne osvajamo tuđe teritorije“ - mi čuvamo svoje granice... Zar ovo nije svojevrstni anatomski atlas uspešne diplomatije, koji ovu knjigu g. Vukovića, svrtava u red naučno-istraživačkog štiva.

Na prvi pogled, neupućenom napred navedeno može zvučati kao spisak parola, fraza. U tom neznanju, on može reći: sve mi to znamo (ko su oni da nam dele savete), misleći, pri tome, da smo za svoju sreću dovoljni samo mi i da nam ne trebaju: Brisel, Moskva, Pariz, London, Vašington, Tokio, Peking... Zar mi nemamo naše svetinje - sveta mesta. Mirosavljevo jevanđelje, Kosovo, Pećku patrijaršiju, Dečane, Đurđeve stupove, Cetinjski manastir, Ostrog – naše „hramove mudrosti-čovečnosti“? Imamo. Pa zašto onda ne krenemo putem koji nam je odredio Veliki Arhitekta Svemira? Treba da se oslobodimo sujeta, recidiva prošlosti, politikanstva, da govoreći o državi-naciji-identitetu ne zaboravimo čoveka, da patriotizmu-zdravom nacionalizmu, predamo, „pehar vizionarstva i mudrosti“, umesto vođama nacionalizma kao bolesnog političkog poretka, i da to vizionarstvo oplemenimo svetlošću iz koje zrači: mudrost-snaga-lepota (dopunio, S.Ć). Eto, o tome nas uči-poučava autor ove knjige.

Iako, ne eksplicitno, Vuković nas opominje, podsća na bonton - elegantnu aromu diplomatije: „Ne otkrivaj šta sve imaš, ne pričaj što sve znaš... Opreznost je majka mudrosti... U ekonomiji je sve prolazno samo su interesi večni... Pogledaj sebe očima drugoga... Malo pričaj mnogo slušaj... Malo hvali, još manje kudi... Ne iznosi svoje mišljenje o drugoj državi... Budi mudar kao zmija, a bezazlen kao golub... itd.

S druge strane, autor je prikazao crnogorsku diplomatiju kroz spoj istorijskog i savremenog, opšteg i posebnog. Sagledavajući i ocenjujući diplomatiju toga doba, ne naknadnom pameti već mereći njene efekte metrikom vremena i prostora toga doba. Istine radi, dužan sam istaći da Vuković bez ostrašćenosti i bez političke konotacije: mi, oni..., s akademskom odmerenošću i objektivno oslikava diplomatiju Crne Gore i njen odnos prema drugima, kao i odnos drugih zemalja prema Crnoj Gori, na jedan sasvim korektan, moglo bi se reći akademski neutralan način. On to čini i kada govori o teškim trenucima (periodima) crnogorske diplomatije, bilo da su oni produkt svetskih ili regionalnih dešavanja. Pohvalno je i to što Vuković ne zaboravlja sve one ličnosti koje su (ne)posredno učestvovala, ili, na bilo koji drugi način, bi mogle da utiču na razvoj i „stagnaciju“ diplomatije Crne Gore. Svi ma njima, autor je posvetio trenutak pažnje, ne zaboravljajući ni Simu Milutinovića Sarajliju, kao učitelja P. P. Njegoša, Vuka Karadžića, Ljubu P. Nenadovića, kao ni Jovana Ristića, srpskog državnika-diplomatu-akademika-istoričara, Iliju Garašanina, Nikolu Pašića, Mihaila Pupina... i druge ugledne ljude, državničke i diplomate.

Na kraju, ali ne i po važnosti, autor, iako razmatra crnogorsku diplomatiju u veoma složenim društveno-ekonomskim, političkim uslovima, kako u regionu tako i okruženju, koje je pod dirigentskom palicom moćnih država i njihovih lidera, svojevrskih arhitekata geostrategijskog preoblikovanja sveta, s jedne strane, u uslovima „nove normalnosti“ uslovljene pandemijom kovida 19 i digitalnog društva - nove Web ekonomske-trgovinske diplomatije, g. Vuković, razborito, s pravom, promovise novi lik

diplomate – čoveka neopterećenog prošlošću, bez predrasuda, školovanog, koji voli svoju državu, ali ne mrzi druge države i narode. Čoveka koji poštuje različitosti, u čijem srcu ima mesta za druge ljude i njihove uspehe, čoveka koji svojim srcem i dušom može da zagrlji ceo svet (da su mu na umu reči M. Selimovića: „ja nisam čovek sa srca dva... jednim da volim, drugim da mrzim“).

Zaključicu ovaj prikaz konstatacijom da je Dejan Vuković napisao vredno štivo s poukom i porukom. Štivo koje predstavlja svojevrzni diplomatski vodič Crne Gore u ozračju vremena: prošlosti-sadašnjosti – projektujući diplomatsku budućnost Crne Gore. Knjiga informiše-sugeriše-promoviše opšte principe savremene diplomatije, pozicionirajući-gradeći, pri tome, na njenoj platformi novi model crnogorske diplomatije. Diplomatijske s kojom Vuković želi da rebrendira Crnu Goru u globalnim i regionalnim diplomatsko-ekonomskim tokovima. On diplomatski lanac rasprostire od Cetinja, prestonice Crne Gore, i Lovćena, preko brda i krševa, s jedne strane, šaljući poruke diplomatske saradnje, i galijom koja plovi Jadranom, s druge strane. On u tom diplomatskom lancu ne ističe - niti zaboravlja bilo koju zemlju, s kopna ili mora, koja hoće da pristupi bratskom-diplomatskom lancu. Niti bira, niti deli diplomatske „akreditivne“ po sistemu simpatija: „ovome hoću ovome neću“. Voleo bi i g. Vuković, kao i, potpisnik ovog prikaza, da se zajednička pesma zemalja-članica diplomatskog-bratskog lanca čuje od Lovćena, preko Beograda, regiona, Beča, Berlina... do Pariza, Brisela, Moskve, Vašingtona... i dalje. Bez obzira na jezičku različitost – i, s vremena na vreme disonantne tonove, jer nam je poznato da dirigentska palica većstog diplomate ume-

može, da kreira, prijemčivu melodiju za sve članove diplomatskog lanca.

Ako se neko od čitalaca ovog prikaza zapita: otkud moje perece da se „očeše“ o štivo g. Dejana Vukovića, kad se i ne poznajemo, evo kratkog odgovora. Kao što se dobar glas daleko čuje, tako i dobra knjiga nađe svog čitaoca. Istina, glas o knjizi g. Vukovića stigao je do mene početkom decembra 2021. godine, jer je u Pljevljima, mom zavičaju, u vreme novembarskih svečanosti, u Biblioteci „Stevan Samardžić“ promovisan knjiga Dejana Vukovića, pod gore navedenim naslovom. Nakon tog saznanja, rastrčao sam se nokolo, gde me put vodio, do Đine Bajčeta, predstavnika organizatora promocije, a potom do autora, koji mi je poslao knjigu. I nije to jedini razlog da napišem prikaz knjige, jer, kao što znate, ja sam po obrazovanju ekonomista, i kako sad ja da pišem prikaz knjige g. Vukovića, na temu diplomatija, kada se za tu oblast nisam školovao. Elem, otkriću vam, ja sam „samouk“ diplomata, nalik na one prve „učenike“ diplomatskih veština u Crnoj Gori koje opisuje g. Vuković. Jesam „početnik“, ali s dugogodišnjim neformalnim obrazovanjem iz diplomatije. Veštinama pregovaranja – umeća sklapanja kupoprodajnih ugovora, koje sam savladavao u teoriji i proveravao na poligonu – u poslovnoj praksi, jugoslovenskog-kragujevačkog giganta „Zastava“, nabavno-prodajnog poslovanja, kooperantske mreže koja je brojala blizu 600 dobavljača i više od 100

prodajnoservisnih salona. Neće zvučati akademski ishitreno i nametljivo, ako kažem da u beležnici imam evidentirano oko 350 poslovnih kontakata u zemlji (bivšoj SFRJ) i inostranstvu. Prelaskom na Ekonomski fakultet Univerziteta u Nišu (1990), i izborom u sva zvanja, od asistenta do redovnog profesora, za grupu predmeta trgovina, trgovinski marketing i menadžment, internacionalizacija trgovine, e-trgovina, u saradnji sa studentima i saradnicima, osnovao sam inovacioni seminar: Veštine pregovaranja – umeće sklapanja kupoprodajnog ugovora, koji preraste u svojevrstnu školu trgovinske diplomatije, gde se edukuju naši studenti, buduće ekonomske-trgovinske diplomate. A kako pročitah u knjizi g. Vukovića da su trgovci (trgovina) preteče diplomatije, bi mi drago, jer, ko velim: Sretene, eto, još jednog razloga da napišem prikaz knjige „Luča crnogorske diplomatije“ Dejana Vukovića, koju toplo preporučujem nučno-stručnoj javnosti Crne Gore i šire.

Koliko sam u tome uspeo, nije na meni da ocenjujem. Znam da ništa nije tako savršeno da ne može biti još bolje. I da ne zaboravim, prisetih se poruke Pavlova, koji na pitanje šta bi poručio mladim istraživačima, odgovara: *I kada bih još jedan život imao bio bi mi kratak da završim započeto istraživanje. A ako bih u tom istraživanju otkrio i zrno novoga, bio bih presrećan, jer bih time dao veliki doprinos nauci i društvu u celini... (parafrazirano).*

Prof. dr Sreten Ćuzović Otilo